

26 juli 2007

Netwerk rond generaal Nkunda dient onderzocht

International Peace Information Service, Antwerpen - Er is grondig onderzoek nodig naar de netwerken die in Oost-Congo de dissidente generaal Nkunda steunen en versterken. Dat zegt een lid van de VN-Expertengroep voor Congo in een gesprek met IPIS. Het eindrapport van de Groep wordt eerstdaags publiek gemaakt. IPIS kon het intussen al inkijken. Hoofdconclusies zijn dat de grondstoffenketen in Oost-Congo blijft dienen voor de financiering van gewapende groepen, dat sancties niet worden toegepast, en de sleutelfiguren in de illegale handel straffeloos hun gang kunnen gaan. Een samenvatting.

In 2003 legde de VN-Veiligheidsraad een wapenembargo op voor Oost-Congo en meer bepaald voor het district Ituri en de provincies Noord- en Zuid-Kivu. In 2005 werd het embargo tot het hele land uitgebreid. In 2006 verlengde de Veiligheidsraad het mandaat van de Expertengroep in Resolutie 1698. Het mandaat, dat nog tot 31 juli loopt, behelst onderzoek naar onwettige transfers van embargo-goederen, naar het mogelijk maken van zulke transfers via smokkel, luchtvaart- en financiële activiteiten, en naar het rekruteren van kinderen voor gewapende groepen.

De Expertengroep publiceerde in januari 2007 een tussentijds rapport (S/2007/40) met sprekende details over de smokkel van grondstoffen in Oost-Congo en namen en toenames van de spilfiguren.

Weinig medewerking

Uit het eindrapport (S/2007/423) blijkt nu dat de smokkel gewoon voortduurt en dat gewapende groepen blijven azen op de opbrengsten van de (artisanale) mijnbouw. De Groep benadrukt dat zij van de betrokken regeringen weinig actieve medewerking krijgt. Vragen aan die autoriteiten blijven meestal onbeantwoord. Ook België staat bij de Groep nog in het krijt. Ons land kreeg al in mei 2006 een verzoek om informatie over individuen die pyrochloriet wilden verkopen, een erts dat niobium bevat wat zich leent tot toepassingen in onder meer hittebestendige legeringen. Daarop kwam nog geen officiële repliek. Over de DR Congo schrijft de Groep dat "alle gesanctioneerde individuen en groepen er straffeloos hun activiteiten voortzetten in weerwil van de sancties van de Veiligheidsraad" en dat "de rendabelste bron van financiering voor gewapende groepen de uitbating, handel en transport van natuurlijke rijkdommen blijft".

Geen douane

In Ituri keek de Expertengroep naar de activiteiten en vooral de bewapening van vier milities: het FNI van Peter Karim (die kolonel is in het Congolese leger, de FARDC), het FRPI, het LRA (uit Oeganda) en de MRC. Voor deze groepen worden geen rechtstreekse links met de winning van natuurlijke rijkdommen gelegd. Wel wordt er smokkel via de lucht gesuggereerd: vanuit Isiro opereert Air Navette, met rechtstreekse vluchten naar Entebbe, terwijl er op Isiro Airport géén douane is. Bunia Airport is "een echte toegangspoort tot de goudmijnen van Mongbwalu en Doko".

Rwandese militie

Zuid-Kivu valt, al naargelang de zone, onder de controle van eenheden van het regeringsleger FARDC of de FDLR-FOCA, de gewapende vleugel van de Forces Démocratiques pour la Libération du Rwanda.

De Rwandese FDLR lijkt niet bereid zijn posities in Congo op te geven. De VN-macht MONUC heeft tot 1 juni in totaal 10.177 FDLR-leden naar Rwanda gerepatrieerd: 5230 strijders en 4947 gezinsleden. Maar de top van FDLR-FOCA ontmoedigt repatriëring of werkt ze tegen. Daarom stemmen de afgegeven wapens en munitie niet overeen met het echte arsenaal van deze militie. Ze houdt dus stocks in Congo waar er ook nog altijd 6000 FDLR-strijders zouden zijn.

Volgens de Groep zijn er nauwe relaties tussen de activiteiten van de 2de Divisie van FDLR-FOCA, de uitbuiting ("exploitation") van kleinschalige mijnwerkers en de burgerluchtvaart. De mijnmaatschappij BANRO, die uitbatingsvergunningen heeft in Namoya (in de provincie Maniema) en Zuid-Kivu, gaat in deze vrijuit omdat ze in het gebied niet actief bezig is met exploitatie en er van niemand mineralen koopt.

In Namoya komt al het goud bij één man terecht die alles in Bukavu verkoopt. Namoya heeft een vliegpiste. Er gaan zes vluchten per week naar Bukavu en de lading - telkens 2 ton - bestaat uit cassiteriet (tinerts), wolfram en andere mineralen. De lokaliteiten Saramabila en Namoya worden gecontroleerd door een "niet-geïntegreerde eenheid van de FARDC" (allicht Mayi-Mayi). FDLR-FOCA zit niet in Namoya maar wel in en rond Kilembwe waar zijn 3de bataljon taksen heft op onder meer de lokale handel in cassiteriet en goud.

Kamituga, ook met een vliegveld, staat onder controle van de 122ste Infanteriebrigade van de FARDC. Maar in de wijde omgeving van Kamituga, in de bossen van Itombwe en Shabunda zijn elementen van het 4de bataljon van de FDLR-FOCA baas, soms samen met Mayi-Mayi. De FDLR-FOCA ontplooit militieleden nabij de talrijke kleinschalige mijnuitbatingen waar goud, cassiteriet en coltan wordt gewonnen. Die goederen worden opgekocht door een fijnmazig netwerk met drie firma's als spil: Atral, Delta Force en Zalia. Het goud wordt opgekocht door ofwel de Ets. Namukaya ofwel de Ets. Panju en onbekende volumes komen in Bukavu terecht.

In Shabunda en het dorp Lulingu zijn er kampen van de 11de geïntegreerde

FARDC-brigade. Het 2de FARDC-bataljon is ontplooid in het "territoire" van Shabunda. Maar de FDLR en Mayi-Mayi-groepen blijven actief buiten de bewoonde centra. De winning van cassiteriet en goud is de voornaamste bron van inkomsten voor de bewoners en voor de FDLR-FOCA. De voornaamste koper is de Ets. Namukaya al zou ook Panju (zie onder) nog altijd goud kopen. In 2006 zou naar schatting 636 ton cassiteriet en 682 ton wolfram uit dit gebied zijn vervoerd.

Draaischijf Bukavu

Kavumu, de luchthaven van Bukavu waar ook een stuk van de MONUC-vloot gestationeerd is, vormt een ernstig probleem in dit verband. Het is een zeef, zegt het rapport. Alle overheidsdiensten zijn ter plaatse en heffen taksen maar voor abnormale zaken knijpen ze de ogen dicht. Nochtans gaan er vanuit Bukavu vluchten naar 27 plaatsen in het hinterland en zelfs naar Kigoma in Tanzanië. Van duidelijke manifesten die de luchtvracht documenteren, is geen sprake.

De Etablissements Namukaya in Bukavu levert goud aan Bujumbura in Burundi. Vandaaruit importeert de in het Belgische Tessenderlo gevestigde Guy Liongola regelmatig goud naar ons land. Liongola (in 2000 tot Belg genaturaliseerd, van Burundese origine - IPIS) heeft tussen augustus 2006 en februari 2007 bijna 35 kg goud ontvangen ¹.

Een belangrijk koper en exporteur van goud in Bukavu is de bekende Zulfa Karim Panju. Mr. Panju is in eerdere rapporten in verband gebracht met de oorlogsfinanciering van de RCD-Goma en is in 2002 in België voor witwaspraktijken gearresteerd. Maar, zegt dit rapport, de aangiften van Panju lijken transparanter te worden dan die van Namukaya. De Expertengroep stipt daarbij aan dat er gezien de prijsdruk op de internationale markten significante smokkel moet plaatsvinden.

Netwerk voor Nkunda

De voorbije tien maanden, aldus het rapport, is er uitgebreid gerekruteerd voor de militia van de dissidente generaal Laurent Nkunda in Noord-Kivu. Nkunda is zijn machtspositie volop aan het versterken.

De 81ste en 83ste brigades van de FARDC zijn loyaal aan Nkunda maar zijn niet in het regeringsleger geïntegreerd. Het rapport noemt deze brigades de gewapende vleugel van het Congrès National pour la Défense du Peuple (CNDP). Er leunen nog andere groepen van gedemobiliseerde strijders en Mayi-Mayi bij aan. Om Nkunda's militia toch enigszins in het proces van eenmaking van het Congolese leger te betrekken, zijn ze in januari 2007 samen met andere eenheden tot vijf zogenaamd "gemixte" brigades omgevormd. In slechts één van die brigades is de vermenging onder bataljons-niveau gebeurd; dat betekent dat in de vier andere brigades de

¹ Door IPIS gecontacteerd, zegt mr. Liongola hoegenaamd niet bij de handel in goud betrokken te zijn maar de kost te verdienen als mecanicien. Hij erkent dat hij is gebeld door een lid van de VN-Expertengroep, waarvan hij ook de naam noemt. Een ontmoeting is er niet geweest. Mr. Liongola stelt dat zijn naam en adres aan de VN-Expertengroep zijn doorspeeld door een zekere Shamamba, die een bekend goudhandelaar in Bukavu zou zijn en die hij wel al ontmoet heeft.

Nkunda-getrouwen in homogene eenheden gegroepeerd blijven. Daarenboven is een zekere Bosco Taganda van de CNDP betrokken bij de planning en leiding van de gemixte brigades, hoewel hij géén lid is van de FARDC. Het commando van de 8ste Militaire Regio, waarin Nkunda's troepen zich bevinden, heeft tenslotte niet meer dan "weak control" over de dissidente generaal.

Zeer opvallend is de vaststelling dat een netwerk dat met Nkunda sympathiseert voor zijn militie aan het ronselen is, tot in Rwanda en Burundi toe. Dit netwerk financiert het vervoer van de rekruten naar Nkunda's kampen. Onder hen ook instructeurs die in deze kampen militaire training gaan geven aan Nkunda's militieleden. Het netwerk blijkt de militieleden ook een bonus in cash te betalen terwijl de 81ste en 83ste brigades, die openlijk tegen de FARDC rebelleren, ook nog altijd soldij krijgen van de 8ste Militaire Regio. Dat regionale commando geeft Nkunda wapens en munitie voor operaties tegen de FDLR-FOCA. De Nkunda-milities houden illegale wapenvoorraden aan die onder het VN-wapenembargo vallen.

Het jongste rapport zegt niets over de mogelijke uitbating door de mannen van generaal Nkunda van natuurlijke rijkdommen. Maar een lid van de Expertengroep verduidelijkt in een gesprek met IPIS dat er wel indirecte links zijn. De zakenmilieus van de volksgroep waartoe Nkunda behoort, halen namelijk inkomsten uit Congo's natuurlijke rijkdommen waarmee ze de generaal financieren. De Expertengroep is dan ook zinnens deze "business-community" aan een nader onderzoek te onderwerpen.

Combine in Walikale

Nog in Noord-Kivu zijn Mayi-Mayi, FDLR-FOCA en FDLR-splintergroepen actief in artisanale mijnzones of controleren er transportroutes. De FARDC waren er in gevechten verwickeld met de Oegandese ADF/NALU.

In Walikale weet een uitgekende combine de winning van cassiteriet te verzilveren. Daarbij zijn een lokaal bestuurder, militairen en ondernemers betrokken. De Expertengroep heeft voor Walikale eerder al ernstige misbruiken gemeld die door de 85ste brigade van de FARDC zijn gepleegd. Dit is een niet in het leger geïntegreerde eenheid van Mayi-Mayi-strijders. Die 85ste brigade steekt in dit rapport opnieuw de kop op. Ze wordt door Dieudonne Tshishiku Mutoka, de administrateur van het *Territoire de Walikale*, ingezet om de veiligheid te verzekeren aan de mijnen van de Groupe Minier Bangandula (GMB). GMB vergoedt Mutoka met 10% van de wekelijkse opbrengst van de Bisie-mijn plus 5 dollarcent per gewonnen kilogram cassiteriet plus de helft van de winst van de verkoop in drie naburige tussenstations.

GMB financiert zo de sanctioneerbare activiteit van de 85ste brigade. De firma is voor de helft eigendom van Saphir Society. GMB spant zich in om de legitieme concessionaris van de Bisie-mijn te keldereren. Dat is de mijnbouwcoöperatieve Comimpa. Vreemd genoeg zijn 11 van de 22 stichtende leden van deze coöperatieve ook aandeelhouders van GMB.

Walikale telt 10 tot 20 vluchtbewegingen per dag. Maar vliegtuigen landen of

vertrekken op een stuk weg dat nog door de RCD-Goma is aangelegd. Totaal onverantwoord uit veiligheidsoogpunt, aldus het rapport. Tussen september 2006 en juni 2007 zijn er drie vliegtuigen gecrasht.

Rotte keten

De Expertengroep trekt de globale conclusie dat “de bevoorradingskanalen van kostbare en halfkostbare mineralen uit Zuid- en Noord-Kivu helemaal gecompromitteerd zijn”.

In 2006 kwam in Goma 5306 ton cassiteriet aan. De kopers in Goma vragen van hun leveranciers wel dat ze de oorsprong van het tinerts opgeven maar hetzij door onnauwkeurigheid hetzij door onwetendheid wordt daarop nooit exact de vinger gelegd. Eindafnemers kunnen dus nooit met de hand op het hart beweren dat ze volstrekt legale grondstoffen kopen.

Vanuit Goma is vorig jaar 2904 ton tinerts in halfgeraffineerde vorm uitgevoerd. België staat overduidelijk bovenaan het lijstje van exportbestemmingen, al worden geen Belgische bedrijven vernoemd. Ons land importeerde in 2006 immers 2296 ton tegen 429 ton voor Rwanda; 73,8 ton voor Maleisië; 67,5 ton voor het Verenigd Koninkrijk; 27,4 ton voor Kazachstan en 10,2 ton voor Hong Kong.

De goudsmokkel vanuit Congo verloopt via Bujumbura of Kampala. In verband met de smokkel langs de grensovergang tussen Uvira en Bujumbura heeft Congo al in 2005 een lijstje van geseinde smokkelaars aan de Burundese overheid doorgespeeld. Onder hen de twee bekendste goudkopers in Uvira. In Bujumbura is het – naast de al genoemde Guy Liongola uit het Belgische Tessenderlo – vooral de Oegandese firma Machanga die goud koopt. Machanga monopoliseert nagenoeg de handel in Burundees goud. Machanga is het mikpunt geworden van doelgerichte financiële sancties. Daarvoor verkocht het al zijn goud aan Emirates Gold in Dubai. Deze firma heeft op bevel van de overheid in de Verenigde Arabische Emiraten zijn relaties met Machanga en andere verdachte transporteurs (zoals UCI of Congomet) stopgezet.

De aanpak van de illegale mijnuitbating en smokkel kan dus vruchten afwerpen. De Expertengroep schrijft trouwens dat Machanga en UCI in Ituri en Noord-Kivu met hun bedrijvigheid zijn gestopt en dat niemand tot dusver hun plaats heeft ingenomen.

Tot slot: het mandaat van de Expertengroep loopt zoals hoger al is vermeld op 31 juli aanstaande af, maar de kans zit erin dat de groep nadien onder een nieuw mandaat kan voortwerken. Er zou immers een nieuwe resolutie van de VN-Veiligheidsraad onderweg zijn om de groep zulk nieuw onderzoeksmandaat te verlenen.